

evergreen

CHCEME ZDRAVOU
KRAJINU

KAM LONI
PUTOVALY DARY

KOMUNITNÍ
ENERGETIKA

MAGAZÍN HNUTÍ DUHA, LÉTO 2020

ŽIVÁ PŮDA

**Hnutí
DUHA**

Dobu koronavirovou jsem kromě práce doma využil ke sběru dřeva ležícího v lese po prořezávce v rámci vzájemné dohody s Lesy ČR. Zajistil jsem tím palivo na vytápění a ohřev teplé vody na dvě následující zimy. Život na vesnici má svá specifika.
Ivo Kropáček, odpadový expert

V půlce března najednou museli všichni začít nosit roušky, které ale nikde nebyly k sehnání. Po večerech jsem proto zasedala k šicímu stroji a vybavila rouškami svoji rodinu i lidi ve svém okolí.

Jana Vondrová
tým Individuálního fundraisingu

Stromy potřebujeme – a to nejen v oplocenkách. Letos na jaře okusovala přemnožená zvěř nejen sazeničky jedlí, ale i změnu zákona o myslivosti. Proto jsme nespali a pracovali dál na naší kampani z domu i z lesa.

Jan Skalík, vedoucí programu Krajina

Kváskový žitný chleba právě vytažený z trouby. Mňam. Chutná nejlépe jen s máslem a solí. I když času na takovéhle domácí práce bylo v koronavirové době ještě méně než v „běžném provozu“, snažil jsem se nadále jednou týdně chlebičky upéct.

Jaromír Bláha, expert na ochranu lesů a divoké přírody

V Hnutí DUHA jsme se rozhodli, že naši zaměstnanci a zaměstnankyně mohli během krize strávit část pracovní doby tím, co považovali aktuálně za nejdůležitější. Kromě práce, většinou z domu, jsme proto šli roušky, koordinovali dobrovolníky nabízející pomoc s nákupy nebo i psychologickou či právní pomoc, starali se o naše děti nebo rodiče a prarodiče. Podívejte se, čemu jsme se věnovali.

I když jsme se nemohli potkávat naživo, nezaháleli jsme. Celá organizace se občas sešla na poradě v online prostoru, aby řešila, co naši přírodu trápí a čemu se chceme věnovat.

Místo ranních pracovních cest z Olomoucka do Prahy a Brna jsem věnoval ušetřené hodiny pozorování jarního návratu ptáků ze zimovišť a probouzení života v lese. Zavřená mateřská školka mi navíc poskytla jedinečnou příležitost podělit se o tyto fascinující zážitky s dcerou.

Jiří Beneš, program Krajina

Během krize jsme pracovali z domu, pokud to šlo. Moje práce vyžadovala, abych aspoň jednou týdně do kanceláře zašla a vyřešila to, co nebylo možné jinak. Za roušky se v takovém případě nikdo z nás nestyděl.

Klára Kostruchová, účetní

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

máme za sebou všichni náročné období. Místo radosti z nastupujícího jara jsme se museli zavřít ve svých domovech a chránit sebe i své okolí před šířící se epidemií. Z prvního šoku ale vzešla ohromná energie a akce. Bylo povzbuzující sledovat vlnu solidarity a ty spousty lidí nabízejících pomoc starším lidem či jinak ohroženým. Masové zapojení do domácího šití pestrobarevných roušek, které řada z nás využívá dodnes, zůstane mementem naší schopnosti semknout se v krizi a spolupracovat.

V Hnutí DUHA jsme nejdříve napřeli síly do bezprostřední pomoci, šili jsme roušky a dobrovolničili. Zároveň jsme ale přemýšleli, co znamená tato epidemie pro ochranu klimatu a životního prostředí, naše srdcová témata. Bylo totiž jasné, že situace nepočká – hned v dubnu přišla zpráva o největším suchu za pět set let. Vláda vyhlásila obrovské investice do ekonomické obnovy a odmítala přitom ochranu klimatu jako třešničku na hospodářském dortu. V takové situaci jsme vymysleli a v rychlém spádu spustili první environmentální hackathon.

Neděste se, nejednalo se o akci z oblasti IT – hackathon vnímáme primárně jako rychlou a intenzivní spolupráci různorodé skupiny lidí s cílem najít konkrétní řešení pro zapeklité problémy. Volba tématu, které jste nám pomohli vybrat i vy, padla na zemědělství.

Právě zemědělství bude naše nové velké téma. Jeho hlavní problémy a cesty, které vidíme k jejich řešení, pro vás shrnul náš nový zemědělský kampaník Martin Rexa. Bavíme se o nich také v rozhovoru se zakladatelem Asociace místních potravinových iniciativ Janem Valeškou. Nezůstáváme ale jen u teorie a nabízíme vám také tipy, jak se do ochrany naší krajiny a půdy můžete zapojit i vy – ať už jako spotřebitelé nebo majitelé půdy.

Neopouštíme ale ani naše dlouhodobá témata, zejména když se nám některá zatím nepodařilo bezpečně zakotvit. V tomto čísle se proto můžete dočíst také o tom, jaké změny i nadále prosazujeme v oblasti odpadů nebo obnovy lesů.

To, že můžeme lepší životní prostředí obhajovat i ve složitých dobách, je možné především díky vám, našim dárkyním a dárcům. Děkuje vám za to a přejeme vám a vašim blízkým, abyste si léto užili v uvolněné atmosféře a plnými doušky.

Srdečně

Anna Kárníková

Anna Kárníková, ředitelka Hnutí DUHA

Obsah:	4	AKTUALITY, NOVINKY, UDÁLOSTI Co by vám nemělo uniknout.	16	POMÁHEJTE LESU S NÁMI Praktické tipy.
	6	ZDRAVÁ KRAJINA A ŽIVÁ PŮDA Velká výzva před námi.	18	JE POTŘEBA CÍTIT, ŽE JSME SOUČÁST KRAJINY Rozhovor s Janem Valeškou o cestě k dobrému jídlu.
	12	KAM PUTOVALY VAŠE DARY Přehled o využití darů v loňském roce.	21	ZÁCHRANA AMAZONSKÉHO PRALESA Jak můžeme pomoci z Evropy?
	14	PRVNÍ VLAŠTOVKY KOMUNITNÍ ENERGETIKY Na co se soustřeďují novinky v oboru?	22	JE NORMÁLNÍ SE OZVAT Rozhovor s kolegou Jiřím Benešem.

Redaktorka časopisu Sedmá generace byla nominována na Novinářskou cenu 2019

Ekologické kauzy, které se věnovaly usychajícím lesům, znečištěnému ovzduší, dálnici D8, vodnímu dílu Nové Mlýny a ropným lagunám bývalé rafinerie Ostrava.

Právě tento pětidílný seriál Sabiny Vojtěchové, který vycházel loni v časopise Sedmá generace, vydávaném pobočným spolkem Hnutí DUHA, získal nominaci na Novinářskou cenu 2019 v kategorii Nejlepší analyticko-investigativní příspěvek.

Novinářská cena je fórem kvalitní české žurnalistiky. Každoroční soutěž hodnotí konkrétní příspěvky, které autoři, redakce i veřejnost přihlašují do žánrových kategorií. Soutěž pořádá Nadace OSF ve spolupráci s partnery.

Organizátoři zdůrazňují význam novinářské práce pro fungování a rozvoj demokratické společnosti. Oceňují důležitou roli kvalitních a nezávislých novinářů. Přestože je v České republice každoročně udělováno několik podobných ocenění, Novinářská cena má výjimečné postavení. Jako jediná se totiž zaměřuje na konkrétní díla. Šanci uspět má jakýkoliv příspěvek publikovaný v daném roce v českém jazyce a v rámci České republiky.

Sabina Vojtěchová sice nominací ve své kategorii neproměnila ve vítězství, ale už samotná nominace znamená velký úspěch a ocenění dobře odvedené práce.

Kde všude je časopis k dostání, zjistíte na webové stránce www.sedmagenerace.cz.

Chceme změnit praxi nakládání s odpady. Začít může každý u své popelnice

„Lidičky pomozte, já už to fakt nezvládám.“ Tak začínají tipy, které pomohou lidem na cestě k tomu, aby jejich popelnice zbytečně nepřetékala, ale byla naopak poloprázdná. Po přihlášení k odběru tipů na webu www.historickavolba.cz, který spustilo Hnutí DUHA, bude zájemce nebo zájemkyně dostávat každý týden po dobu půl roku jeden tip, jak dosáhnout „štihlejší“ popelnice.

Lidé se například dozvědí, jak nakládat s odpadem z kuchyně, jak ukládat potraviny v ledničce, na co myslet při nákupu nebo co udělat s dosloužilou elektronikou. Díky tomu je možné ušetřit peníze i životní prostředí.

Rady mají inspirovat každého, komu záleží na jeho okolí. V roce 2019 vzniklo na českých skládkách přes 530 požárů. Hasit je musely obce, města nebo stát. Náklady s tím spojené se vyšplhaly do milionů. Dlouhodobým cílem Hnutí DUHA je změnit českou praxi nakládání s odpady.

Chceme ukázat veřejnosti a obcím, že je možné dělat to jinak. Pár obcí už jsme nadchli. Přesvědčujeme společně politiky, aby prosadili zákony, podle nichž se věci využívají opakovaně. Odpady nesmí končit na skládkách. Model „použij a vyhoď nebo spal“ je nezodpovědný. Česká republika není nafukovací. Společně můžeme změny prosadit.

Poslanci podpořili možnost vratných PET lahví, ale jen tehdy, když systém dobrovolně zavede nápojový průmysl

Výbor pro životní prostředí v půlce května hlasoval o pozměňovacích návrzích poslanců a poslankyň k novému zákonu o obalech. Poslanci a poslankyň většinou podpořili pozměňovací návrh poslankyně Evy Fialové (ANO), který umožní, aby nápojový průmysl dobrovolně zavedl vratné zálohované PET lahve. Nepodpořili však povinné zálohování a jiné změny, které by pomohly snížení plastového a hliníkového odpadu.

Zákon má mimo jiné zvýšit recyklaci nápojových obalů, které často končí pohozené na veřejných prostranstvích a v přírodě. Plýtvání chce zastavit platná evropská směrnice vyžadující sesbírání 90 % plastových nápojových lahví, ty budou muset navíc obsahovat minimálně 25 % recyklátu. Podobné cíle platí i pro hliníkové plechovky. Žádná země na světě není schopna plnit podobné cíle bez zálohového systému, který by pokrýval hliník i PET.

Zálohování lahví a nápojových plechovek funguje v devíti zemích EU (např. Německo, Chorvatsko či Estonsko) a dalších deset zemí zálohování spustí do pěti let. ČR zatím zůstává pozadu a doposud ani nepředstavila, jak cíl na 90% sběr plastových lahví splní.

Gumáky, rukavice a lopata. Dobrovolníci pomáhají lesu

Právě teď, v červenci a srpnu, pomáhají desítky dobrovolníků a dobrovolnic společně s Hnutím DUHA přírodě. Týdny pro les a divočinu, které se konají už přes 20 let, se odehrávají v krajině napříč celou republikou.

Dobrovolníci stavějí oplocenky kolem stromků či natírají stromy proti okusu zvěří. Obnovují poškozená rašeliniště na Šumavě, čímž pomáhají udržovat vodu v krajině. Značí doupné stromy, aby v jejich dutinách mohly nerušeně hnízdit sovy, nebo obnovují orchidejovou louku v Bílých Karpatech. Při nepříznivém počasí nebo večer po práci debatují o možnostech ochrany lesa s místními znalci.

Týdny pro les a divočinu jsou součástí kampaně Zachraňme lesy, která mimo jiné prosazuje systematickou změnu smrkových monokultur na mnohem odolnější a druhově i věkově pestré lesy. V uplynulých 22 ročnících už odpracovalo 2 200 účastníků 78 000 hodin.

COVID-19 a životní prostředí – souvislosti a dopady

„Epidemie koronaviru je projevem našeho nebezpečně nevyváženého vztahu s přírodou a ilustrací toho, že naše destruktivní chování vůči přírodě ohrožuje naše vlastní zdraví.“ To píše v otevřeném dopisu lídryně Světové zdravotnické organizace, Světového fondu na ochranu přírody (WWF International) a Úmluvy o biologické rozmanitosti.

Právě nelegální či neudržitelný obchod s divokými zvířaty, pronikání do divočiny a následné ničení stále větších oblastí divočiny stojí za zvyšující se intenzitou přenosu nemocí ze zvířat na lidi, jejichž dalšími příklady jsou viry Zika, SARS nebo Ebola. Tyto poznatky máme k dispozici již desítky let, ale zatím jsme na ně jako globální společenství nebyli schopni reagovat. Odpověď na epidemii koronaviru je navíc téměř opačná – v řadě oblastí došlo naopak k zesílení pytláctví a těžby, jak slábla kontrola států soustředěných na boj s koronavirem (v tomto čísle se podrobněji věnujeme situaci v Brazílii). Koronavirus je tedy signálem k posílení investic do ochrany přírody, ne jejich útlumu.

Epidemie COVID-19 omezila lidskou činnost způsobem, který současné generace doposud nezažily. Odhaduje se, že tento rok se poptávka po elektřině sníží celkem o 5 %. To je číslo neviděné od velké hospodářské krize ve 30. letech a rovná se zhruba roční spotřebě Indie. Emise skleníkových plynů v tomto roce poklesnou o 4 až 8 %, což je 6–10× více než v době poslední globální hospodářské recese v letech 2007–2009. Největším zdrojem tohoto poklesu je omezení pozemní dopravy, jejíž objem se snížil oproti stejnému období v loňském roce o polovinu. Významně poklesla také letecká doprava – v Evropě se jednalo až o 90% úbytek objemu oproti minulému roku, protože se emise z letecké dopravy podílejí na celkovém objemu emisí jen 3 %, je jejich dopad podstatně menší než u dopravy pozemní.

Poklesy v emisích ale nebyly plošné a právě velké rozdíly mezi různými městy ukazují zajímavé souvislosti – ani omezení aktivit v New Yorku totiž nevedlo k významnému snížení emisí, jako tomu bylo v jiných podobných městech, třeba v Paříži. V New Yorku došlo ke snížení o pouhých 10 %, v Paříži ovšem o 70 %. Je to dáno vysokým podílem fosilních paliv na vytápění v New Yorku a ukazuje to limity změny chování (např. omezení používání aut). I když lidé přestanou najednou a hromadně používat osobní automobily, nemusí to nutně znamenat výhru pro klima, byť dočasně pomůžeme lokálnímu znečištění (snížily se zejména emise oxidu dusného a objem prachových částic).

O tom, zda naše osobní rozhodnutí budou mít skutečně dopad, totiž rozhoduje systémová infrastruktura a celkový mix paliv pro výrobu energie. I proto má smysl chtít oboje – změnu v našem chování i systémové změny na národní a mezinárodní úrovni.

Magazín Hnutí DUHA,
XXIII. ročník,
číslo 2/2020.

Vydává:
Hnutí DUHA, Údolní 33, 602 00 Brno,
telefon: 545 214 431,
e-mail: pratele@hnuti-duha.cz,
www.hnutiduha.cz.

Šéfredaktorka: Jana Vondrová.

Redakce: Anna Kárníková,
Ester Dobiášová, Petra
Stračiaková, Martin Rexa,
Tomáš Jagoš

Korektura: Lucie Pokorná.

Sazba a grafika:
Markéta Jedličková.

Foto: Unsplash, archiv
Hnutí DUHA, 123RF,
archiv Jana Valešky, Petr
Zewlakk Vrabec.

Podávání novinových
zásilek povolila Česká
pošta, s. p., OSP Brno, č.j.
P/23623/93 ze dne 25. 10.
1993. Registrováno u MK
ČRE 12145.

Tištěno na recyklovaném
papíře.

Hnutí DUHA prosazuje
zdravé prostředí pro život,
pestrou přírodu a chytrou
ekonomiku. Dokážeme
rozhýbat politiky a úřady,
jednáme s firmami a po-
máháme domácnostem.
Našich výsledků bychom
nedosáhli bez podpory
tisíců lidí, jako jste Vy.

Zdravá krajina a živá půda – velká výzva před námi

Sucho je všude. V krajině i v médiích, v půdě i ve vyjádřeních politiků. Již méně se od médií a politiků ozývá téma biologické rozmanitosti či degradace půdy. Přitom závažnost těchto problémů je srovnatelná. Naštěstí řešení existují a mnohdy se vzájemně podporují.

Pětisetleté sucho. Jeden rok chybějících srážek. Klimatická změna se do české krajiny pustila s plnou vervou. Již několik let můžeme pozorovat, jak se sucho Českem šíří a každým rokem se nedostatek vody sčítá. Už jen málokoho dopady nezasáhly osobně – od zemědělců a lesníků po obyvatele vesnic závislých na studnách.

Sucho nejviditelněji dopadá na lesy. V teple se daří kůrovci, jenž se tak konečně pohodlně dostal k bohaté hostině, kterou jsme mu po staletí chystali v nížinách – ke smrkovým monokulturám, neschopným se nyní ubránit dvojímu či trojímu rojení ročně. Přidejme k tomu usychající borovice, které naopak trpí poklesem spodních vod, a výsledek je zoufale viditelný téměř po celé republice.

Zatímco u lesů je takové sucho fatální a obnova může trvat desítky let, zemědělství je ohroženo více nárazově. Každá plodina se totiž pěstuje v různou dobu, některé (třeba ovoce) jsou na extrémě počasí náchylnější než jiné. A hlavně se každý rok začíná většinou nanovo a jeden špatný rok může nahradit další dobrý. Dřív, kdy sucho přicházelo nanejvýš na dva, tři roky, to takový problém být nemusel (ačkoli mnohé otřesy a revolty v historii začaly suchem a neúrodou, naposledy např. občanská válka v Sýrii). Nyní však takové období trvá již šest let. Co se změnilo?

Sucho a jeho příčiny

Příčina není jen jedna. Jde o souběh několika faktorů. Tím, který situaci urychluje a hrozí zejména do budoucnosti, je klimatická změna. Ta s sebou přináší vyšší teploty, a voda se tak rychleji vypaří. Přináší ale také větší extrémě počasí. V důsledku nezvyklých teplotních výkyvů počasí mohou pomrznout květy ovocných stromů. Intenzivnější přívalové deště odnáší více ornice (často do okolních vesnic). Delší období bez srážek vedou k nedostatku sněhových zásob pro jaro nebo k akutnímu nedostatku vody v půdě, jako se to stalo letos v dubnu.

Druhou hlavní příčinou je stav české krajiny, která trpí mnoha neduhy. V Čes-

ké republice máme zdaleka největší zemědělské podniky i bloky polí z celé Evropské unie. Současné omezení rozlohy monokultur na polích na 30 hektarů (neboli 50 fotbalových hřišť) pomůže vskutku symbolicky. Chybí krajinné prvky, jako jsou meze, remízky či solitérní stromy a keře, chybí polní cesty, které byly buď rozorány nebo se místo nich dělají asfaltové cesty. Zeleň obecně ochlazuje své okolní prostředí, krajinné prvky pak zpomalují odtok vody a tedy i ornice, a snižují tak erozi půdy. Propustný povrch polních cest pak napomáhá zasakování vody.

Problematické je také systematické odvodnění krajiny, tzv. meliorace. Takto odvodněna je čtvrtina zemědělské půdy. Odvodnění mělo smysl ve zpřístupnění pozemků pro zemědělskou techniku a zvyšování výnosů (meliorace vznikaly již za první republiky), dnes se však na mnohých místech stávají spíše zlým pánem než dobrým sluhou. Jejich odstranění i úpravy jsou komplikovány jak mnohdy špatným či žádným zakreslením v mapách, tak tím, že jde o kolaudované stavby a jsou majetkem vlastníků půdy. Roztržité vlastnictví půdy je problé-

mem, který komplikuje nejen meliorace. V ČR drží nějakou půdu přes tři miliony lidí, kteří o tom mnohdy ani neví či se o ni nijak nestarají a jen pobírají pachtovné od zemědělce bez stanovení jakýchkoli podmínek (nejste jimi i vy či vaši rodiče?).

Třetí hlavní příčinou je styl hospodaření na velké části zemědělské plochy a následný špatný stav půdy. Intenzivní až průmyslové způsoby zemědělství jsou postaveny na velkých monokulturách, které jsou kvůli své přirozené nestabilitě závislé na neustálém a plošném přísunu vnějších vstupů, jako jsou umělá hnojiva či pesticidy. Ubývá tak života v půdě a neobnovuje se humus, jenž je zásadní jak pro přirozenou úrodnost půdy, tak pro zadržování vody. Pojezdy velké techniky, zejména po deštích, utužují podorničí (vrstvu půdy pod obdělávanou ornici), přes které voda nepronikne už vůbec. Stojatá voda na polích tak není známkou bohatého zásobení vodou, ale její neschopnosti proniknout do větších hloubek. Nelze se pak divit poklesu podzemních vod.

Sucho není jediný problém

Výsledek kombinace těchto příčin? Pětisetleté sucho. Jeden rok chybějících srážek. Jsme opět na začátku. Ale to není vše. Stejně příčiny vedou i k dalším a neméně důležitým problémům. Biodiverzita v zemědělské krajině je v některých případech (zejména u polního ptactva – čejek, koroptví, sýčků...) na kritické úrovni. O poklesu početnosti hmyzu, hlavně opylovačů a včel, na kterých závisí až 75 % kulturních plodin, už toho bylo také řečeno mnoho. V intenzivně obhospodařované krajině bez krajinných prvků nemají prostor pro přežití.

Podobné je to i s degradací půdy. Každý rok ztratíme neuvěřitelných 21 milionů tun ornice, která se jinak tvoří tisíce let. Jen to znamená ekonomické ztráty 4–10 miliard korun ročně. Přívalový déšť, mrtvá půda bez schopnosti vodu vsáknout, žádná překážka v podobě krajinných prvků v cestě – to ke katastrofě stačí.

tivy s nimi (a nejen jimi) spojené; aby se chovali tržně a pěstovali za co nejmenší cenu to, co zrovna poptávají spotřebitelé (nejlépe ve slevě); aby prováděli správné osevní postupy a snižovali erozi půdy. A teď si poradte...

To však neznamená, že to nejde a že zemědělci jsou jen oběti. Existuje mnoho a mnoho zemědělců, kteří hospodaří odpovědně, pečují o půdu, budují okolní krajinu. Ať už to jsou přímo ekologicky hospodařící (tedy s bio certifikací), či rozumní konvenční zemědělci. Nepřekvapivě to jsou většinou ti menší zemědělci, kteří na farmě skutečně žijí a mají vztah k půdě. Od anonymních akcionářů zemědělských akciových společností s tisíci hektary, které i ze zákona mají usilovat hlavně o zisk, lze takovou péči těžko očekávat.

Zároveň zemědělcům s dobrými záměry často komplikuje situaci již zmiňovaná roztržitá vlastnická struktura. S pronajatou půdou nemáte dlouhodobou jistotu, že plody vámi zasazeného „ovoce“ (tedy kvalitní péče o půdu) nesklidí někdo jiný. Také přesvědčit vlastníka, že

na jeho výnosné půdě uděláte remízek, není snadné.

Zcela zásadní je pak nastavení dotačního systému. V současné době většinu dotací dostávají zemědělci v rámci Společné zemědělské politiky Evropské unie (SZP). Bohužel většina plateb je zatím vyplácena pouze na plochu a jsou na ni navázány nepřilíš přísné podmínky. Takzvaný greening, který měl zajistit „ozelenění“ těchto plateb, se ukázal jako neefektivní. V současnosti probíhají jednání o reformě SZP, jež se na evropské úrovni (i kvůli koronaviru) zdržela, a nové období kvůli tomu započne místo roku 2021 nejspíš až v roce 2023. Na české úrovni se mezitím připravuje Strategický plán, který nastaví evropské dotace pro Českou republiku.

A nakonec je to také na nás, spotřebitelích. Zemědělci jsou podnikatelé, kteří musí přežít a musí uspokojovat poptávku. A co si my, spotřebitelé, budeme žádat, to oni budou dodávat. Požadavek co nejnižších cen v supermarketu není holt s požadavkem zdravé krajiny a půdy zcela v souladu.

Kdo za to může?

To je zapeklitá otázka. Intuitivně se nabízí označit zemědělce, protože to jsou přece ti, kteří mají ty velké lány a stříkají tam ty pesticidy. Ale ti mají své hospodaření v rukou jen částečně a navíc jsou pod tlakem z mnoha stran. Chce se po nich, aby uživilí rostoucí světovou populaci a zvyšovali výnosy, ale také snižovali používání pesticidů a umělých hnojiv; aby byli konkurenceschopní a efektivní, ale také aby budovali pro život příjemný venkov a krajinu a dali prostor biodiverzitě; aby snižovali emise skleníkových plynů snižováním živočišné výroby, ale také dodávali více statkových a organických hnojiv do půdy a zlepšovali její kvalitu; aby nezneužívali dotace, ale také zvládali vyřizovat čím dál větší množství administra-

CO JE TEDY POTŘEBA? CO MŮŽU DĚLAT JÁ? A CO NA TO HNUTÍ DUHA?

Systémová úroveň

V první řadě je potřeba provést ambiciózní reformu SZP na evropské i české úrovni. Naději pro změnu k lepšímu přináší strategie Evropské komise Farm to Fork a Biodiversity strategy 2030, které jsou součástí Evropské zelené dohody a vytyčují si některé zajímavé cíle do roku 2030: dosažení obhospodařování 25 % plochy v režimu ekologického zemědělství, 10 % přírodních prvků na zemědělských plochách pro prostor biodiverzity, snížení používání hnojiv o 20 %, snížení používání pesticidů o 50 % či snížení prodeje antimikrobiálních látek pro hospodářská zvířata o 50 %. To jsou však zatím cíle na papíře a o podobu jejich zanesení do SZP se povedou tvrdé boje.

O proměnu SZP pro celou Evropskou unii usiluje například koalice Good food good farming, do jejichž celoevropské kampaně jsme se zapojili a skrze náš nový web zasadmese.cz motivovali příznivce odpovědnějšího hospodaření, aby napsali českým europoslancům, jakou krajinu a půdu si přejí, a vybídli je, aby se o to zasadili. Zapojili jsme se také do sběru podpisů pro evropskou občanskou iniciativu Save bees and farmers, která požaduje postupný zákaz umělých pesticidů, obnovu zemědělské biodiverzity a podporu zemědělců v přechodu k přírodě šetrnému zemědělství. Iniciativa nasbírala i s „offline“ podpisy již okolo půl milionu hlasů a ovlivnila stanovené cíle ve Farm to Fork strategii.

Za zásadní pro proměnu hospodaření vnímáme spolupráci mezi organizacemi, které se o ni individuálně snaží. Na české úrovni jsme proto iniciovali Otevřený dopis ministru Tomanovi (v době psaní článku ještě nevydaný), v němž jsme spolu s dalšími organizacemi požadovali transparentní proces přípravy Strategického plánu a zajištění naplnění cílů zmiňovaných strategií. Intenzivně také spolupracujeme s Českou společností ornitologickou a Nadací Partnerství a budeme společně pracovat na systémové změně nakládání s krajinou a půdou.

Dobrá reforma SZP by měla vést k tomu, že odpovědně hospodařící zemědělci budou moci ve stávajícím hospodaření pokračovat a těm ostatním se nevyplatí hospodařit jako doposud a budou motivováni změnit svou praxi.

Ruku v ruce s touto finanční motivací však musí jít snaha o dlouhodobou změnu, která jedinečně může být trvalá a udržitelná – podporovat malé a střední zemědělce, podporovat obnovu vztahu k půdě, podporovat propojování spotřebitelů se zemědělci „komunitního ducha“ a hlavně podporovat myšlenku a praxi, že lze hospodařit šetrně a v souladu s přírodou a potřebami lidí. K tomu můžeme pomoci my všichni.

Vedle nastavení dotací ale také musí do obnovy krajiny investovat stát. Stavíme se proti myšlence všespásných přehrad, které až na výjimky seberou potřebné finance k obnově krajinné struktury a revitalizace napřímených vodních toků. Vodu je potřeba zadržet v krajině a na polích. Přehrady nepomůžou biodiverzitě, nezastaví degradaci půdy. To naopak umí tůně, mokřady, meze a jiné krajinné prvky. Stát také musí konečně přijmout tzv. protierozní vyhlášku, na kterou již léta čekáme a která, jak název napovídá, má zajistit nápravu na polích, kde k erozi dochází. Také tzv. komplexní pozemkové úpravy musí projít změnou tak, aby nesloužily jen k budování asfaltek a nevhodných betonových poldrů, ale vedly k tvorbě krajinných prvků. Bohužel stát i obce si např. privatizací pozemků velice zkomplikovaly práci. I zde rozdrobená vlastnická struktura komplikuje snahy.

Individuální úroveň

Ponecháme-li stranou občanské angažmá, skrze nějž můžete vytvářet tlak na systémovou změnu například podporou kampaní a peticí, psaním svým zastupitelům či dokonce vstupem do politiky, jsme také spotřebitelé, někteří z nás i vlastníci půdy.

Jako spotřebitelé můžeme podporovat rozvoj ekologického zemědělství u nás nákupem biopotravin. Ekologické

zemědělství ze zákona zaručuje šetrné hospodaření a dobré podmínky zvířat. Ačkoli je u nás na zhruba 13 % zemědělské plochy, je převážně na travních porostech a na orné půdě jsme hluboko za průměrem Evropské unie. Nákupem i jednotlivých biopotravin proto dáte zemědělcům signál, že je po takovém zboží poptávka. Skvělé je také co nejvíce zkrátit cestu mezi spotřebitelem a zemědělcem, což přináší výhody oběma stranám – nižší ceny pro spotřebitele, vyšší poměr zisku pro zemědělce a hlavně znalost, odkud potraviny pochází a co vše za nimi stojí. Kde a jak nakupovat, se dozvíte v našem videu: <https://zasadmese.cz/video>. Odpovědně hospodařící zemědělce pak najdete např. v naší aplikaci Adresář farmářů.

Jako vlastníci půdy pravděpodobně svou půdu propachtováváte nějakému zemědělci. Podívali jste se do smlouvy, zda jsou tam stanoveny nějaké podmínky? Je to vaše půda, vy si můžete říct, jak má zemědělec hospodařit. Buďte k němu vstřícní, podpořte ho (třeba nižším pachtovním či jinou pomocí), ale na šetrném hospodaření trvejte. Jak na to, se dozvíte např. v Rádcí pro odpovědné vlastníky od Nadace Partnerství.

Uzdravit naši krajinu a půdu je úkol na desítky let. Aby to nebylo snadné, je to celé pořádně zašmodrchané a hlavním úkolem je podpořit zemědělce, aby hospodařili šetrně, a zároveň je neodradit. Je proto potřeba společnou snahou spotřebitelů, zemědělců i státu nastavovat podmínky tak, aby z toho profitovali zemědělci, občané i příroda. V Hnutí DUHA na tom intenzivně pracujeme a v naší kampani, která poběží od září, se na to vrhneme. Pomozte nám v tom!

LÁSKA (KE KRAJINĚ) PROCHÁZÍ ŽALUDKEM

PŘI PŘEDSTAVĚ DOBRÉHO JÍDLA SI VYBAVÍME ČERSTVÝ SA
– TEDY POCTIVÉ A VOŇAVÉ JÍDLO BEZ NÁHRAŽEK, CHEMI
NÁKUPEM TRPÍ. ROZHODNUTÍ O TOM, JAKÉ JÍDLO KOUPI

Svým nákupem můžeme investovat do zdravého ekologického zemědělství, které podporuje zachování kvalitní, živé půdy a produkuje potraviny, kterým se dá důvěřovat. Ekozemědělci se řídí přísnými pravidly, jejichž dodržování kontroluje stát: používají organické hnojení namísto průmyslových hnojiv, nestříkají pole umělými pesticidy, střídají na polích plodiny, chovají zvířata ve slušných podmínkách a často vrací do krajiny zeleň. Ptáte se, jak a kde takové potraviny sehnat?

Na co se zaměřit: místní, sezónní a bio

Jídlo z blízka je čerstvé, zdravé a chutné. Nadměrná doprava škodí přírodě i lidskému zdraví a obtěžuje hlukem. Kamiony, letadla a lodě každodenně spolýkají tisíce tun ropy a vyprodukuje mnoho oxidu uhličitého a dalších zplodin. Zlatá rada zní: zaměřte se na nákup potravin, které jsou bio, sezónní a místní. A pokud to nejde jinak, podpořte výrobky ze zahraničí s bio certifikací nebo od místních farmářů, u kterých víte, že hospodaří dobře. In-

formace o zemi původu musejí prodejci ze zákona uvádět na etiketách.

Stejně tak čerstvé sezónní jídlo nemuselo cestovat tisíce kilometrů, a předešlo tak zbytečné spotřebě fosilních paliv a znečištěnému ovzduší. Vezměte si, že například španělská rajčata se sklízí napůl zelená a dozrávají v umělých podmínkách až cestou na váš stůl. K tomu přidejme česnek z Číny, cibuli z Holandska a máslo z Polska. V českých supermarketech nic neobvyklého.

Přitom se dá většina potravin, které si naše tělo a chutě žádají, vypěstovat v našich podmínkách. Místní pěstitelé nabízejí to, co právě dozrálo, a jejich zboží může být velmi rozmanité a zároveň „šité na míru“ každému z nás. Produkují desítky tradičních i novějších odrůd ovoce a zeleniny, zatímco v supermarketech je nabídka v podstatě stálá a omezená na jednu až dvě odrůdy od každého druhu.

Ale co v zimě, během tzv. „hladových měsíců“? Ovoce, zeleninu, ale i bylinky na čaj si můžete během sezóny nasušit. Moderní sušičky zvládnou usušit vše od mrkve přes šípky až po broskve během pár hodin a značná část výživových látek

zůstane zachována. Sušené ovoce je pak ideální do ovesné kaše k snídani. Můžete je také zavařit, v zimě přijde sklenička švestkové marmelády nebo cuketového čatni vhod. Při zavařování navíc můžete kombinovat tradiční receptury i nové postupy, a vyhnout se tak cukru i umělým konzervantům.

Avšak sezónnost a lokálnost potravin není to jediné, co by nás mělo zajímat. Ještě důležitější je to, jak bylo jídlo vyprodukováno a co se s ním dělo cestou na náš stůl. V tomto ohledu je jistotou označení bio, které mají výhradně potraviny pocházející z ekologického zemědělství. Bio nám zaručuje, že zemědělci dobře pečují o krajinu a půdu, nezamordovali přírodu – a tím pádem ani naše jídlo – chemickými postřiky a svým zvířatům zajistili kvalitní krmivo a dostatek prostoru a pohodlí pro pastvu i odpočinek. Do biopotravin se nesmí přidávat umělá ochucovadla, barviva a zlepšovače vůně, chuti a konzistence. Také geneticky modifikované potraviny jsou pro ekologické zemědělství tabu.

Možná vám problesklo hlavou, že jsou biopotraviny příliš drahé. To proto, že

ALÁT, BABIČČIN BORŮVKOVÝ KOLÁČ NEBO RAJSKOU OMÁČKU Z OPRAVDU ZRALÝCH, TMAVĚ ČERVENÝCH RAJČAT NE ČI DALŠÍCH PRŮMYSLOVÝCH POMOCNÍKŮ. NEJSOU TO ALE POUZE NAŠE CHUŤOVÉ BUŇKY, KTERÉ ŠPATNÝM MĚM, MÁ VLIV NEJEN NA NÁS SAMOTNÉ, ALE I NA KRAJINU KOLEM NÁS A CELOU SPOLEČNOST.

s certifikací bio jsou spojeny vyšší náklady, ekozemědělci mají většinou o trochu nižší výnosy a výrazně větší je podíl ruční práce. V ekologickém zemědělství vše roste přirozeně. To znamená, že rostliny a zvířata mohou růst o něco déle. To se logicky ukáže i na jejich finanční hodnotě, ale i kvalitě a chuti. Cenu můžete výrazně snížit, když budete biopotraviny odebírat přímo od zemědělce, nikoliv z obchodu, kde se k ceně přičítá i marže pro dodavatele.

Rada na závěr: jedinou zárukou, že vaše máslo pochází opravdu z bioprodukce, je značka certifikace na výrobku: zelená „zebra“ nebo evropská značka ekologického zemědělství. Pouhý nápis: „bio“, „od šťastné slepičky“, „eko“ a podobně nestačí, stejně jako pouhé označení „farmářský sýr“.

Nejlepší je jít přímo ke zdroji

Nejjistější cestou, jak si opatřit zaručeně místní a čerstvé potraviny, je najít si „svého“ zemědělce. Není přitom nutné jezdit vždy na farmu – někteří zemědělci dovážejí vlastní produkci pravidelně do města

nebo nabízejí praktický odběr bedýnek. Můžete je najít i na farmářském trhu.

Avšak pozor na překupníky. Poctivý farmářský trh můžete najít přes Asociaci farmářských tržišť. Zemědělce s certifikací ekologicky šetrného hospodáře můžete vyhledat přes Evidenci zemědělských podnikatelů. Bioprodejci musí mít viditelně vystavený certifikát – je to i v jejich zájmu. V neposlední řadě se můžete zeptat přímo prodejce, určitě si s vámi rád popovídá.

Potraviny si můžete na začátku sezóny předplatit i v rámci komunitou podporovaného zemědělství neboli KPZ. To je postaveno na spolupráci a partnerství mezi zemědělci a jejich odběrateli, takzvanými podílníky. Dostávají od zemědělců lokální, zdravé a ekologicky šetrně pěstované potraviny a za to s nimi sdílí rizika i přínosy jejich hospodaření. Podílníci si potraviny na začátku sezóny předplácí, a dodávají tak zemědělci jistotu odbytu a podporu i v těžších obdobích. Ti jsou díky tomu soběstační a mohou se plně starat o krajinu i kvalitu potravin.

Pokud se chcete zapojit do komunitou podporovaného zemědělství, máte

dvě možnosti. Buď si najdete již existující skupinu ve svém okolí, nebo si spolu s přáteli, kolegy či sousedy založíte vlastní skupinu. Fungující KPZ i ekozemědělce najdete na mapě Adresář farmářů Hnutí DUHA. Mapa obsahuje nejen fungující a vznikající skupiny KPZ, ale i seznam míst, kde lze nakoupit čerstvé místní potraviny. Naleznete zde kontakty a informace o rodinných a drobných farmách, prodejce bedýnek i místa, která nabízejí vzdělávací programy o hospodaření. Pod stejným názvem můžete mapu najít i jako mobilní aplikaci.

Krok navíc ke zdravé krajině

V Hnutí DUHA prosazujeme zdravé prostředí pro život, pestrou přírodu a chytrou ekonomiku. Dokážeme rozhýbat politiky a úřady a pomáháme domácnostem. Prosazujeme také, aby zemědělské dotační programy podporovaly především zdravou péči o krajinu, drobné farmáře a poptávku po jejich produktech. Děkujeme, že nám v tom pomáháte.

KAM V ROCE 2019 PUTOVALY VAŠE DARY?

PŘELOMOVÝ ÚSPĚCH V KAMPANI ZACHRAŇME LESY, DOBRÁ ZONACE PRO NÁRODNÍ PARK ŠUMAVA, ZVÝŠENÍ SKLÁDKOVACÍHO POPLATKU, ČLENSTVÍ V KOMISI JEDNAJÍCÍ O ZAVŘENÍ UHELNÝCH ELEKTRÁREN NEBO OTEVŘENÍ TÉMATU ZEMĚDĚLSTVÍ. TAKOVÉ JSOU NAŠE LOŇSKÉ ÚSPĚCHY, KTERÝCH JSME DOSÁHLI DÍKY VÁM, NAŠIM DÁRKYNÍM A DÁRCŮM.

Díky vám jsme mohli v roce 2019 dosáhnout skvělých výsledků. 57 % procent z našeho rozpočtu jsme pokryli z darů, které činily více než 12 a půl milionu korun. Díky tomu jsme méně závislí na dotacích a grantech a můžeme se věnovat tématům, kterým chceme my a vy, naše podporovatelky a podporovatelé.

Loni vyvrcholila naše práce v kampani Zachraňme lesy. Díky podpisu 62 000 lidí pod výzvou a společnému tlaku na politiky se nám podařilo přesvědčit poslance ke schválení námi předložených nejdůležitějších návrhů změn, jako jsou zákaz privatizace veřejných lesů, ochrana lesní půdy a biodiverzity a především nastolení rovnováhy mezi lesem a počtem spárkaté zvěře.

Úspěch jsme mohli slavit i u národního parku Šumava. Podle návrhu nové zonace bude 28 % rozlohy parku chráněno jako divočina a další čtvrtina území bude k tomuto kroku v následujících 15 letech směřovat.

Bližíme se k rozvoji zdravé komunitní energetiky

Nezaspali jsme ani v dalších tématech, kterým se věnujeme. Hnutí DUHA se stalo součástí vládní uhelné komise, kde s průmyslníky, odboráři i politiky vyjednáváme o konci uhlí. Usilujeme o odstavení uhelné Elektrárny Počeradky a díky naší práci vláda zvýšila cíl rozvoje obnovitelných zdrojů energie pro následujících deset let a posílila šance na rozvoj komunitní energetiky.

Víme, že recyklace, třídění odpadů a předcházení jejich vzniku musí být jednoduché. Loni vláda schválila navýšení skládkovacího poplatku a motivační slevu pro obce, které výborně třídí. Ekologickým organizacím včetně nás dal za pravdu i Evropský parlament, když odmítl, aby fondy EU financovaly spalování odpadů.

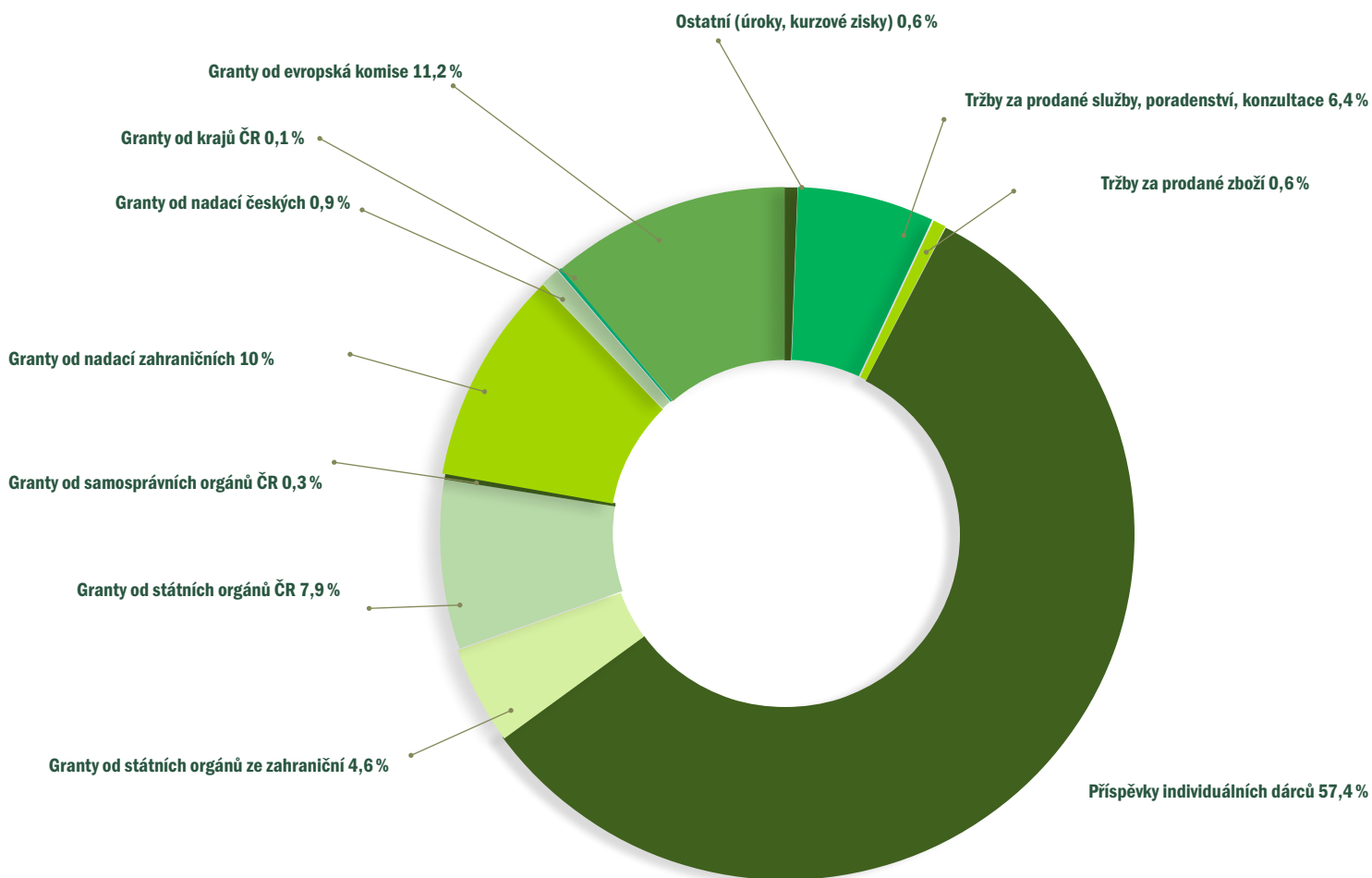
Vydáváme se do krajiny, kterou méně trápí sucho

Začali jsme se více soustředit na problematiku zemědělství a zdravých potravin a chceme usilovat o udržitelnou zemědělskou krajinu. Právě toto téma se letos stalo naší vlajkovou lodí.

Letos v souvislosti s pandemií COVID-19 pocítujeme stejně jako svět okolo nás výpadek příjmů, nicméně věříme, že díky vytvořené finanční rezervě zvládneme tento náročný rok přežít tak, abychom mohli pokračovat v práci, která má smysl.

Díky vám jsme stabilní organizací a dokážeme zodpovědně plánovat naše kampaně a aktivity a prosazovat dobré změny pro přírodu i pro lidi. Za podporu děkujeme!

Náklady	18 560 072 Kč	Výnosy	21 564 767 Kč
Koordinace dobrovolníků a Školy občanské iniciativy	844 838 Kč	Granty	7 544 391 Kč
Projekty rozvoje recyklace a čisté energetiky	5 274 148 Kč	Příspěvky dárců – v částce je zohledněno zúčtování fondů (darů pro konkrétní účel) v daném roce	12 370 110 Kč
Projekty ochrany krajiny a Zachraňme lesy	3 420 325 Kč	Tržby za prodané zboží	138 637 Kč
Projekty na podporu šetřícího spotřebitelství	866 152 Kč	Tržby za prodané služby, poradenství, konzultace a jiné	1 379 700 Kč
Péče o dárce, reklama, marketing, časopis Evergreen	4 215 936 Kč	Ostatní (úroky, kurzové zisky)	131 929 Kč
Provoz kanceláře a služby s tím spojené včetně zázemí pro kampaně	3 938 673 Kč		
Výsledek hospodaření (rezerva na pokrytí činnosti v následujících letech)		3 004 695 Kč	

12 370 110 Kč
výše všech darů za rok 2019

6 275 všech dárců
za rok 2019

250 Kč průměrný
pravidelný měsíční dar
u nových dárců

40 významných dárců,
kteří organizaci darovali
přes 2 152 067 Kč

4 311
pravidelných dárců

19 494 kusů
zaslaných časopisů pro
dárce Evergreen

PRVNÍ VLAŠTOVKY KOMUNITNÍ ENERGETIKY UŽ U NÁS ZAHNÍZDILY

PŘESTOŽE ELEKTŘINU POTŘEBUJEME KE SVÉMU ŽIVOTU PRAKTICKY NEUSTÁLE, MÁLOKDO SE ZABÝVÁ TÍM, ODKUD POCHÁZÍ A JAKÉ JSOU DOPADY JEJÍ VÝROBY NAPŘÍKLAD NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ NEBO LIDSKÉ ZDRAVÍ. PŘITOM PRÁVĚ V ČESKU JE TO OTÁZKA POMĚRNĚ DŮLEŽITÁ, PROTOŽE BEZMÁLA POLOVINA VYROBENÉ ELEKTŘINY POCHÁZÍ ZE SPALOVÁNÍ UHLÍ. A TO JE VÁŽNÝ PROBLÉM KVŮLI EMISÍM SKLENÍKOVÝCH PLYNŮ A JEJICH VLIVU NA KLIMATICKOU ZMĚNU.

Spalování uhlí také produkuje emise oxidu dusíku a síry nebo jemný prach, které způsobují vážné komplikace dýchacích cest a srdeční onemocnění. Současná vláda si je problému vědoma a v loňském roce ustavila tzv. uhelnou komisi, jež má přijít s plánem na odklon Česka od uhlí a stanovit i jeho konečné datum.

Ve hře o náhradu za uhelné elektrárny jsou horkým kandidátem obnovitelné zdroje energie. Ty jsou na rozdíl od uhlí bezemisním zdrojem elektřiny. Navíc v případě větrných nebo solárních elektráren i zdrojem nevyčerpatelným a ještě k tomu domácím. Dobrou zprávou je i to, že v Česku je možné stávající uhelné elektrárny takto téměř beze zbytku nahradit, a to i přesto, že nemáme mořské pobřeží s příznivějším větrem nebo u nás nesvítlí slunce tak intenzivně jako ve Španělsku.

Obnovitelné zdroje však nejsou jen odpovědí na přechod od fosilní energetiky (a ekonomiky) k nízkoemisní, ale nabízí i příležitost, která dosud u výroby elektřiny ve velkých elektrárnách neexistovala.

Energie vlastněná komunitou

Uhelné, plynové nebo jaderné elektrárny u nás stejně jako ve světě obvykle vlastní stát nebo velké energetické společnosti a bereme jako samozřejmost, že o výrobu elektřiny se stará někdo jiný. Současný centralizovaný systém výroby a distribuce elektřiny tomu nahrává.

Obnovitelné zdroje však mohou díky jejich dostupnosti provozovat i obce, družstva či přímo jednotlivci – zemědělci, firmy nebo podnikatelé. Tento způsob výroby elektřiny bývá označován jako komunitní energetika a je postaven na jednoduchém principu, jenž místo korporací a státních společností favorizuje místní komunitu, tj. obce a lidi, kteří jsou daným projektem dotčeni. Platí zde, že zdroj má být prospěšný tomu, kdo se na něj, zjednodušeně řečeno, denně dívá ze svého okna.

Prospěchem jsou myšleny jednak peníze z vyrobené elektřiny, které namísto odlivu z regionu končí v obecní pokladně nebo peněženkách místních. Ty mohou mít podobu ušetřených nákladů na energii, pokud místní obyvatelé vyrobenou elektřinu sami spotřebují. Zpravidla je totiž samovýroba elektřiny levnější než její nákup od energetické společnosti. Dále je to vznik lokálních pracovních míst spojených s provozem a správou zdroje, který elektřinu vyrábí, jeho servisem a dalšími souvisejícími energetickými záležitostmi. Úspěšný projekt zároveň může dát impuls ke vzniku pokročilejších pracovních míst s ním souvisejících, jako je developerská činnost nebo funkce energetického manažera. Není přece nutné, aby se o obecní elektrárnu starala velká energetická společnost z pražské nebo zahraniční centrály. Obnovitelné zdroje dále posilují lokální soběstačnost

Článek byl finančně podpořen:

Ministerstvo životního prostředí

a energetickou nezávislost. V neposlední řadě jde o environmentálně šetrný zdroj energie bez emisí škodlivin.

Česko na startovní čáře

V Česku zatím mnoho příkladů komunitní energetiky nemáme. Může za to jednak dlouhodobá domácí stagnace celého odvětví obnovitelných zdrojů zapříčiněná zrušením státní podpory pro nové projekty. Tato podpora je nutná k tomu, aby obnovitelné zdroje energie mohly konkurovat tradičním zdrojům, jako jsou fosilní či jaderné, které jsou příjemci celé řady přímých i nepřímých dotací.

Dobrou zprávou je, že náklady na obnovitelné zdroje stále zlevňují (zatímco náklady na ty tradiční naopak zdražují), a tak je potřebná výše podpory rok od roku nižší. I v Evropě se navíc začínají objevovat první pilotní projekty, které jsou schopny fungovat i zcela bez podpory, čistě na tržní bázi. Další důvod spočívá v řadě legislativních a administrativních překážek, které obce či jednotlivci od zahájení projektu odrazují.

V neposlední řadě je to nedostatek informací a konkrétních příkladů z praxe, které by mohly posloužit jako návod pro další zájemce. Přesto i v Česku několik zajímavých komunitních projektů najdeme. Patrně tím nejznámějším je energeticky soběstačná obec Kněžice ve Středočeském kraji. Ta si sama vyrábí a občany zásobuje teplem z výtopny na štěpku a slámu a elektřinou z bioplynové stanice na odpad (tu sice napřímo jednotlivým domácnostem nedodává, protože obec nevlastní zdejší elektrické vedení, ale elektřina zde vyrobená násobně přesahuje spotřebu celé obce).

Najdeme u nás i obce vlastníci a provozující svou větrnou (např. Karle) nebo fotovoltaickou (např. Hrušovany) elektrárnu, ale i plány na vlastní geotermální zdroj (Litoměřice). Celkem bychom napočítali kolem stovky obcí, jež vlastní a provozují nějaký obnovitelný zdroj energie, nejčastěji malou střešní fotovoltaiku. Ani jednoho zástupce však zatím nemá-

me z řad energetických družstev, formy komunitní energetiky, která je v Evropské unii nejčastější.

Nebojme se inspirace ze zahraničí

Dobrou inspiraci v tomto směru poskytuje třeba Velká Británie, konkrétně družstvo Westmill v jižní Anglii. V roce 2008 postavilo pět větrných elektráren, které zaplatilo přes 2 000 jeho členů, z nichž polovina bydlí v okolí. Výnosy z prodeje elektřiny jdou jednak členům v podobě ročních dividend, část pak putuje do speciálního fondu zajišťujícího financování nejrůznějších aktivit, aby z projektu měla prospěch i širší komunita místních, kteří nejsou členy družstva. Posílení úspěchem, založili tamní obyvatelé v roce 2012 další družstvo, které stojí za patrně největší komunitně vlastněnou fotovoltaickou elektrárnou na světě.

Začátky komunitní energetiky byly přitom i ve Velké Británii daleko skromnější. V roce 1997 to byl malý projekt komunitní větrné elektrárny Baywind, za nímž stáli nadšenci a žádní profesionálové v oboru. Úspěch tohoto projektu však nakonec vedl ke vzniku asociace energetických družstev, která od té doby pomáhá zájemcům v rozvoji dalších projektů.

Dnes má tato asociace přes 15 000 členů ve 26 energetických družstvech, včetně toho z Westmill.

Podobné projekty, na jejichž počátku stáli environmentálně orientovaní nadšenci a do nichž se zapojovaly tisíce místních, začaly vznikat v 70. letech v Dánsku, Švédsku nebo Německu. V té době ještě bez sebemenšího zájmu velkých energetických společností (roli sehrál i fakt, že technologie obnovitelných zdrojů energie v té době teprve začínaly a v porovnání s klasickými elektrárnami šlo o „drobné“).

Scéna kolem komunitní energetiky se postupně začala profesionalizovat, vznikaly další a větší projekty, národní asociace nebo orientace na další energetické služby, kdy k výrobě energie přibyla i energetická efektivita nebo distribuce. Po celou dobu až do dneška však všechny tyto komunitní obnovitelné zdroje fungují na zcela odlišném principu než běžné komerční firmy. Ten se vyznačuje jednak odlišným účelem družstva, v němž není hlavním smyslem finanční zisk, ale poskytování environmentálních, sociálních a ekonomických služeb místním lidem, a vlastnictvím a správou – družstva jsou řízena místními na základě demokratických principů, při kterých se všichni členové podílejí na rozhodování (tyto zásady vycházejí z mezinárodních principů International Co-operative Alliance).

Kromě popularity a velkého zájmu veřejnosti umožnil rozvoj komunitních projektů i stabilní systém provozní podpory pro obnovitelné zdroje, zejména výkupní ceny elektřiny. V Hnutí DUHA se tématu obnovitelných zdrojů energie a komunitní energetiky věnujeme již řadu let. Loňský a letošní rok je pro nás obzvláště důležitý, protože po dlouhé době vzniká hned několik zákonů a koncepcí, které by měly opět nastartovat rozvoj obnovitelných zdrojů energie a dát potřebný impuls i pro komunitní energetiku. Uděláme proto maximum, abychom i v Česku mohli vidět vznik dalších obecních obnovitelných zdrojů nebo dokonce prvního energetického družstva.

POMÁHEJTE LESU S NÁMI: RUKAMA, NOHAMA, HLAVOU A SRDCEM

BŘÍZA, JEŘÁB, OSIKA NEBO OLŠE. CHCEME LESY PESTRÉ A ZDRAVÉ. KAŽDÝ Z NÁS K TOMU MŮŽE PŘISPĚT I DROBNOSTÍ, KTEROU UDĚLÁ PŘI PROCHÁZCE LESEM A Z NÍŽ SÁM MŮŽE MÍT RADOST. PŘINÁŠÍME NĚKOLIK TIPŮ, JAK POMÁHAT LESU SMYSLUPLNĚ.

Vyhrňte si rukávy a jdeme na věc. Náš první tip se zdá být tak trošku na hraně zákona, ale nebojte. Guerilla foresting je sice hrdou následovnicí guerilla gardeningu (v obou případech jde o partyzánskou pomoc přírodě na vlastní pěst), my však doporučujeme oslovit správce lesa, kterému chcete pomoci. Nejenže ho má prochozený křížem krážem a nejlépe ví, kde se daří jakému druhu stromu a kde chybí zvířatům úkryt k výchově mláďat, ale může vás přizvat k další smysluplné spolupráci. Pokud však narazíte na hrdého zastávce smrkových monokultur, který si na stěnu věší obrázky holin a vyschnutých řek, pak pomáhejte lesu jemu navzdory.

Na webu Zachraňme lesy najdete velmi pěkně graficky zpracované návody k zalesňování holin výsadbou břízy, jeřábu, osiky nebo olše. Tyto tzv. přípravné dřeviny kromě ochrany půdy před úplnou ztrátou vláhy chrání také malé stínomilné semenáčky, které tvoří zárodek nového lesa. Dále zjistíte, jak vysadit stromy jako buk nebo třešeň ptačí, jež mají v druhově pestrém lese taktéž své nezastupitelné místo, a dozvíte se, z čeho postavít oplocenku jako ochranu semenáčků před okusem mlsných srn.

S rozsáhlým kácením přichází o svůj domov i zvířata. Nejen kutily potěší návod na budku pro puštíky a přírodní domek pro včely samotářky. Zapojit se mohou i ti nejmenší, třeba při stavbě úkrytů z kamenů pro hady a ještěrky. Podobně hravě je koncipována i Směs pro

les, kterou jsme v Hnutí DUHA připravili především pro rodiny s dětmi. Balíček obsahuje 32 karet s praktickými tipy pro pomoc lesu. Jsou zábavné i poučné, ale především mají reálný dopad. Můžete si je koupit nebo prohlédnout na stránkách www.smesproles.cz.

Na týden do lesa

Pokud máte rádi organizovanější a dlouhodobou práci, pořádáme pro vás každé léto Týdny pro les a divočinu, jež jsou obohacující v mnoha ohledech. Za prvé: můžete na sebe být právem hrdí, protože týden je dost dlouhá doba na to, aby za vámi zůstal pořádný kus práce a na rukou pár ztvrdlých mozolů, které můžete ukázat kamarádům i rodině. Za druhé: při práci i po ní a během odborné exkurze poznáte na vlastní kůži, v čem je příroda jedinečná a co ji ohrožuje, přičemž vy sami jste součástí řešení. Za třetí: setkáte se s lidmi různých povolání, zájmů, názorů a povah, což povede k mnoha zajímavým konverzacím, a společně budete trávit čas různorodými činnostmi, takže na případnou ponorku nebude místo.

V červenci jsou Týdny v plném proudu, přesto se stane, že se někdo na poslední

chvíli odhlásí – loni například proto, že dozrály meruňky. Nebojte se nám tedy napsat, zda třeba příští týden nepotřebujeme pomocníka navíc. Možná potřebujeme právě vás.

Na víkend i po zbytek života

Nemáte čas celý týden? Zatlačte slzu, máme pro vás i víkendové akce pro les. Na podzim i na jaře vás zveme do Kaletic, kde můžete za přispění svalů, rýče a sazeňiček stromů pomoci proměně monokulturního lesa v divočinu pod taktovkou Pavla Štorcha. Nebo přijedte na stahektarové holiny nedaleko Albrechtic sázet druhově různorodé lesy. O akcích vás informujeme na Facebooku Zachraňme lesy nebo přes e-mail.

Kde je les, tam bývá často i menší či větší skupina lidí, která je ochotna o něj pečovat a bránit ho do poslední větvičky. Kromě našich celorepublikových aktivit, jako jsou zmiňované týdny a víkendy pro les, se můžete připojit k místním skupinám Hnutí DUHA v Jeseníkách, Bílých Karpatech nebo po boku kolegů z Hnutí DUHA Olomouc pročešávat každou zimu v rámci Vlčích a Rysích hlídek českou krajinu a hledat stopy velkých šelem – vlků, rysů a medvědů. Otisky tlap, čárování, hovínka plná chlupů a kousků kostí nebo zbytky vlčího úlovku, to je pořádný důvod k oslavě. Nemyslete si, přítomnost vlků je důležitá i pro lesy, jsou totiž přirozenými predátory dnes bohužel přemnožené spárkaté zvěře.

Můžete se také připojit k Le-soochranářské skupině LOS, která mimo jiné staví a opravuje oplocenky v Moravském krasu. Nebo mapovat organismy pro Agenturu ochrany přírody a krajiny přes aplikaci na BioLib.

Pomoc lesu z pohodlí domova

Bohužel ne každý má věk nebo zdraví na to, aby běhal po lese. Nebojte, i podpora lesů od počítače má smysl. V Hnutí DUHA usilujeme o systémová řešení příčin problému formou pozitivních změn v zákonech. Při setkáních s politiky a političkami na místní i celonárodní úrovni má obrovský význam, naše návrhy podporuje kromě odborníků i veřejnost. V případě kampaně Zachraňme lesy je to více než 65 000 lidí.

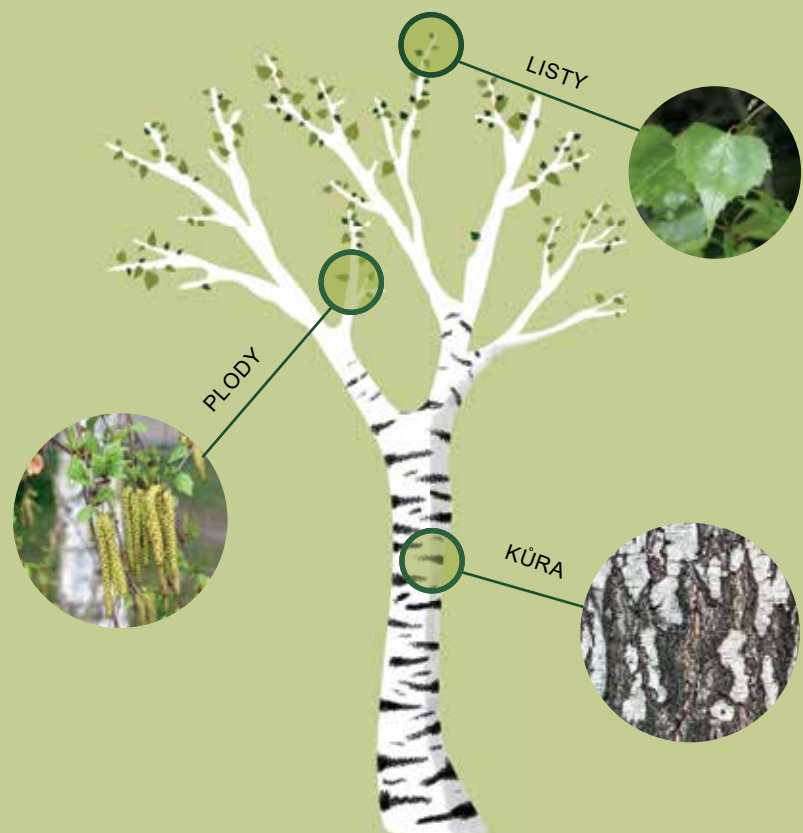
Především díky nim se nám daří navazovat kontakty s lidmi, kteří jsou ochraně lesa nakloněni, a prosazovat řešení, kterých bychom jinak dosahovali s mnohem většími obtížemi. Neváhejte proto podpořit smysluplné výzvy – třeba www.zachranmelesy.cz – svým podpisem a rozesláním své rodině, kamarádům i známým, aby je také podepsali. Tip z praxe: doporučujeme jim napsat přímo nebo označit konkrétního člověka, funguje to lépe, než výzvu sdílet v hromadné zprávě.

Pomozte lesu rychleji zahojit jizvy v podobě holin.

Jak? Díky rozesívání pionýrských (tzv. přípravných) druhů stromů, jako jsou bříza, jeřáb, olše či osika.

Zamezíte tím odplavování svrchní, nejúrodnější části půdy a podpoříte její fantastickou funkci – zadržování vody tak efektivní, že ho ani zdaleka nedokáží nahradit lidské výtvořky.

Pionýrské dřeviny svým stínem pomáhají chránit půdu před úplnou ztrátou vláhy. Zároveň chrání malé stínomilné semenáčky, zárodky budoucího lesa, před přímým osluněním a pomáhají vytvářet budoucí různorodý les.

JE POTŘEBA, ABYCHOM POCÍTLI, ŽE JSME SOUČÁSTÍ KRAJINY. PAK NÁM BUDE ZÁLEŽET NA TOM, CO JÍME

Proč u nás máme zpustošená pole a bezmyšlenkovitě kupujeme potraviny z druhého konce světa? Jak to můžeme změnit? A jak naše myšlení mohou ovlivnit opatření související s koronavirem? O tom jsem se bavila s Janem Valeškou, jenž se dlouhodobě věnuje tématu udržitelného zemědělství a zodpovědnosti za produkci jídla.

Letos se v Hnutí DUHA pouštíme do tématu, kterému jsme se v minulosti věnovali spíše okrajově, a to je zemědělství. Záležejí nám na tom, abychom se k české krajině chovali zodpovědně a přinesli dobré řešení pro zemědělce pečující o českou krajinu s respektem. Jak podle vás vypadá zdravá krajina?

Za nejzásadnější považuji rozmanitost – jak krajina vypadá, jaké jsou produkční a mimoprodukční plochy a jejich střídání, druhová diverzita. Určitě je důležitý i lidský aspekt, který pro mě znamená krajinu, kde lidé mohou žít, pohybovat se, pracovat, radovat se – být s krajinou propojeni. A také prostor, který lidem dává možnost obživy. To je nedosažitelný ideál, ale vnímám, že současný stav je opačný extrém, protože krajina je jenom produkční a ostatní aspekty jsou dnes zcela potlačeny.

Kde se v nás vzal tento neutěšený vztah ke krajině?

Ty problémy jsou dány historickým vývojem. Tím, jak jsme se zachovali v poválečném období. Ta genocida, ke které došlo v 50. letech, byla strašná. Nešlo jen o scelování polí, problematické to bylo i v lidské rovině – došlo ke zprerhání vazeb lidí k sobě navzájem i k půdě, zmizela dovednost a znalost, jak s půdou zacházet.

Jak se u nás tato situace proměnila po revoluci? Rozhodla se to společnost změnit, nebo zůstala v setrvačnosti?

Viceméně jsme navázali na předchozí stav a zakonzervovali ho. Sice se navracela půda, ale už ne zvířata, stroje, vybavení. Takže lidé dostali zpustošené baráky, do kterých bylo potřeba nalít peníze, a s tím nějaký kus pozemku, na kterém do té

doby hospodařilo družstvo. Navíc půdu třeba dostala zpátky babička, které už bylo 90 a jejíž děti už s tou půdou samy nepřišly do styku, neměly k ní vztah. Co jiného se dalo udělat, než to zpět pronajmout tomu přeměněnému JZD? Takže většina lidí to holt pronajala nebo prodala tomu, kdo měl vybavení. Jen ti nejdůležitější začali hospodařit sami.

S jakými největšími nástrahami se potýká současný zemědělec, když chce začít hospodařit šetrně?

Zemědělství je konzervativní systém fungující v dlouhých cyklech a dělat nějakou změnu je velké riziko. Zvláště pokud se ke mně dostávají protichůdné informace. Chybí dostatečné poradenství, změna může představovat ekonomické riziko a je nedostatečná infrastruktura pro produkty z ekologického zemědělství – třeba tak, že je komplikovaný odbyt či zpracování.

Jsou rozdíly mezi tím, jak se s půdou zachází u nás a v zahraničí? A liší se postkomunistické země od západních?

Mezinárodní srovnání příliš nesleduji, ale vím, že výchozí podmínky jsou u nás zcela odlišné od těch v zahraničí. I tam se k zemědělství přistupuje příliš jednostranně, ale struktura zemědělských podniků nikde není taková jako u nás. Podobné je to snad jen ve Skotsku, ale z jiných historických důvodů.

Z jakých?

Mají tam podobnou průměrnou velikost zemědělského podniku, asi 120 hektarů. Vychází to z držby půdy šlechtou, která spojovala půdu více rodin. Asi dva tři roky zpátky prošel skotským parlamentem dokument, jehož záměrem bylo právě tohle napravit.

VYTVÁŘENÍ VZTAHŮ, SOLIDARITA A PÉČE O PŘÍRODU JSOU CESTOU KE ZMĚNĚ

Po revoluci nastala éra rozvoje supermarketů a velká část zemědělské produkce pochází ze zahraničí. To nutně proměnilo v lidech vztah k potravinám. Mění se dnes jejich přístup?

Vnímám, že lidí, kterým záleží na tom, co a odkud nakupují a jí, přibývá, ale pořád to jsou sociální bubliny, pořád to není většina. Dochází například k rozvoji farmářských trhů, ale myslím, že je to často jen pozlátka. I každý supermarket má tenhle farmářský marketing, který hraje na potřebu lidí dostávat hezký obrázek zemědělců se slamákem a v gumácích. Ale podmínky pro šetrné hospodaření se moc nemění.

Vnímáte proměnu v přemýšlení lidí v souvislosti s pandemií koronaviru?

Je otázka, za jak dlouho se to vrátí do stavu před pandemií. A také jaké jsou motivace lidí o tom přemýšlet – zda řeší, že se k nám nedostanou italská rajčata za pakatel, nebo si začali všimnout, že naše zemědělství je zhutované, a tudíž nám nemůže produkovat jídlo.

Stál jste u zrodu komunitou podporovaného zemědělství, můžete přiblížit jeho principy?

Hlavní snahou bylo změnit paradigma, překonat roli spotřebitele a producenta, přiblížit je k sobě tak, aby mezi nimi vznikl hlubší než jen tržní vztah. Není

JAN VALEŠKA (*1980)

DLOUHODOBĚ SE VĚNUJE TÉMATU UDRŽITELNÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ A ZODPOVĚDNOSTI ZA PRODUKCI JÍDLA. VEDE PRO-BIO LIGU, JE SPOLUZAKLADATELEM ASOCIACE MÍSTNÍCH POTRAVINOVÝCH INICIATIV A STÁL U ZRODU KOMUNITOU PODPOROVANÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ. NAPOMÁHÁ VYTVÁŘET KOMUNITNÍ ZAHRADY A HLEDÁ ZPŮSOBY, JAK JÍT V RÁMCI DANÉHO TÉMATU DÁL. ZA SVŮJ PŘÍNOS BYL NOMINOVÁN NA CENU JOSEFA VAVROUŠKA ZA ROK 2014.

to jen o tom, že pravidelně dostanu bedýnku s čerstvými lokálními potravinami, ale o tom, že jsme společně součástí systému, podporujeme svého zemědělce a sdílíme s ním radost z úspěchu i smutek z neúspěchu. Jen to sousloví komunitou podporované zemědělství je z dnešního pohledu trochu otročský překlad, který nevyjadřuje důležitost vztahu, vzájemnosti, na které je ten systém založen. Nejde o to, že by spotřebitelé měli podporovat nebohé zemědělce, ale o to, že by měli vytvářet vzájemnost ve společné šetrné péči o půdu a krajinu, zdravé jídlo pak přijde jakoby mimoděk.

Napadá vás nějaký jiný vhodný výraz?

Před těmi deseti, dvanácti lety, kdy jsme s tím začínali, jsme na nic lepšího nepřišli. Ale třeba Němci používají pojem Solidarische Landwirtschaft – solidární zemědělství. Takové, které podporuje všechny aktéry, aby vyhovovalo potřebám všech, i přírody. Jen když jsme zapojeni do takového systému (což nemusí znamenat, že bychom měli všichni pracovat na poli), si začneme vážit hodnoty jídla. Ten vztah se nedá zprostředkovat. Pasivní konzument přemýšlí pořád hlavně tržně.

Kde jste vzal inspiraci?

Ve francouzském systému AMAP z roku 2002. Byl úspěšný, a tak si ho Francouzi nechtěli nechat pro sebe, ale pomáhali ho šířit po celé Evropě. Jezdili i k nám, pomáhali a propojovali nás s různými lidmi ve světě, kteří se tomu věnovali.

Stál jste i u zrodu dalších projektů, které vycházely z myšlenky komunitou podporovaného zemědělství, ale šly ještě o krok dál. Můžete je přiblížit?

Navázali jsme tématem komunitního hospodářství, snažili jsme se v reálu testovat, zda lze na nějakém prostoru produkovat zeleninu komunitně, tak jsme kousek za Prahou rozjeli projekt KomPot. A mám radost, že po téměř deseti letech stále funguje. Na základě tohoto úspěchu jsme vytvořili podobný projekt Kuchyňka, jenž začínal na holém svahu v Praze a dnes už se kromě městského pěstování věnuje i vzdělávacím projektům nebo lesní školce. A takových projektů jsou aktuálně desítky, za všechny bych vypíchl třeba komunitní zahradu Pastvina, kde kromě pěstování zeleniny chovají i hospodářská zvířata zachráněná z koncentráků, takže ten nápad se vyvíjí a rozšiřuje, to mě těší.

Jeden z nejnovějších projektů je i komunitní obchod obŽIVA. Čím se liší od běžného obchodu?

Opět vychází z komunitou podporovaného zemědělství. Vytvořili jsme koncept obchodního modelu, kdy dodavatelé a odběratelé tvoří jeden celek, nestojí proti sobě v konkurenčním boji, ale spolupracují na šetrné péči o půdu – soupeření je zde nahrazeno spoluprací, vzájemností a úctou jak k sobě navzájem, tak i k našemu světu. obŽIVA není obchod v běžném slova smyslu, je to místo, kde si lidé společně vzájemně zajišťují obživu tak, aby podporovali hodnoty spolupráce, úcty a péče. Zatím to testujeme.

A čemu ještě se aktuálně věnujete?

Vstupu lidí do zemědělství. Snažíme se postupně budovat modelovou vzdělávací farmu pro budoucí ekologické hospodáře, centrum Konipas. A paralelně s tím pomalu rozvíjíme projekt tzv. farmářské školy ekologického a biodynamického zemědělství, která by spojila teorii i získávání praktických zkušeností v ekologickém hospodářství. Myslím, že právě vzdělávací mechanismus v tomto směru chybí. Ekologické zemědělství jako povolání se v českém školství učí jen obtížně, všechna čest výjimkám.

Který z vašich nápadů vám udělal největší radost?

Těžko vybrat jednu věc. Radost mi dělá, že vznikají funkční modely, které se po pár letech nezhroutí, naopak se jich lidé chytí a sami je dál rozvíjí.

Co může udělat obyčejný člověk z pražského paneláku, který nemá pole ani zahradu a chtěl by se dostat ke kvalitním potravinám?

Myslím, že zrovna v Praze je to docela snadné, člověk najde na internetu možnost během pár kliknutí. Těžší je to v menších městech. Za mě je podstatné mít chuť zapojit se do systému, v němž se svým hospodářem vytvářím vztah. Když budu kupovat biosemínka chia z Argentiny, možná budu mít pocit, že žiju zdravě, ale zůstanu odtržen od půdy, krajiny, od lidí, kteří ji budují a žijí v ní. Za důležité proto považuji mezilidské vztahy, solidaritu a péči o přírodu. Vyžaduje to nějakou osobní aktivitu, ale právě v těch hodnotách, které vzniknou, vidím krásu a radost.

JAK MŮŽEME Z EVROPY POMOCI CHRÁNIT AMAZONSKÝ DEŠTNÝ PRALES

Amazonský deštný prales existuje již 50 milionů let, je největším deštným pralesem na zeměkouli zasahujícím do několika jihoamerických zemí, nejrozsáhlejším říčním systémem a místem s nejvyšší mírou biodiverzity na světě. Významně ovlivňuje globální klima skrze vydechování ohromného množství vláhy a ukládání uhlíku v organické hmotě.

Tento jedinečný ekosystém je zároveň středem dlouhodobého konfliktu mezi ekonomickými zájmy a zájmy ochrany přírody a práv místních komunit, který se s nástupem brazilského prezidenta Jaira Bolsonara do funkce na začátku roku 2019 dále přiostruje.

Drobná míra deforestace probíhala v amazonském pralese vždy a byla spojena se zajištěním obživy pro místní komunity. To se ale v druhé polovině 20. století změnilo spolu s „objevením“ amazonského pralesa velkými firmami a zájmem o jeho využívání v průmyslovém měřítku. Les mizí kvůli těžbě dřeva a vzácných kovů (např. zlata) či budování infrastruktury, která jej dále zpřístupňuje. Hlavní tlaky na odlesňování ale pochází z nároků průmyslové produkce sóji (která kvůli nízké míře regulace masivně využívá pesticidy) a rozšiřování chovu dobytka. Brazílie je v současné době druhým největším světovým vývozcem sóji a až 80 % sóji vypěstované v amazonském pralese končí jako exportní vysokoproteinové krmivo.

V posledních 20 letech přitom docházelo k postupnému zlepšování ochrany amazonského pralesa, došlo k rozšíření rezervací, zavedení nových typů ochrany

a posílení práv původních komunit, zlepšilo se také jejich vymáhání. Mezi lety 2004 a 2012 proto došlo k výraznému poklesu odlesňování. Od nástupu prezidenta Bolsonara však odlesňování opět strmě narůstá. Může za to jeho politika uvolňování postihů za porušování platné ochranné legislativy i rétorická podpora dalšího zabírání půdy a legitimizace násilí vůči místním komunitám.

V období mezi lednem a dubnem 2020 ukázaly satelitní snímky vládní agentury nárůst odlesňování o 55 % v porovnání se stejnou dobou v minulém roce. Kvůli epidemii koronaviru došlo totiž k dalšímu oslabení kapacity místních orgánů vymáhat platnou legislativu a odlesňování nabralo ještě větší rychlost. Podle Institutu Igarapé je 80 % odlesňování prováděno ilegálně. Tyto aktivity jsou často financovány nebo propojeny s kriminálním prostředím místních politiků, chovatelů dobytka, milic nebo drogových kartelů. Odlesňování je často zahájeno právě založením požáru.

Spirála zániku zde ale nekončí. V minulém roce jsme bezmocně sledovali požáry, kterých bylo v Amazonii napočítáno na 80 000. V období sucha jsou požáry v Amazonii celkem běžné, podstatně rychleji se ale šíří na vykácených holinách a tento rok se jednalo o 80% nárůst požárů oproti předchozímu roku.

Arthur z neziskové organizace Přátelé Země v Brazílii hledal způsob, jak tento příval zastavit nebo alespoň zpomalit, a rozhodl se vsadit na posílení komunikace: „Novinařina v Brazílii je v rukou mocných a je velmi těžké najít prostor, kde by bylo

možné slyšet hlasy místních komunit. Proto plánujeme komunikační tréninky napříč komunitami, aby se dařilo dostávat jejich příběhy mezi brazilskou veřejnost, a získávali tak podporu pro hájení svého území.“ Další zvolenou strategií Přátel Země v Brazílii je propojování místních aktivních skupin do větších sítí, které lépe zvládnou čelit náporu vlády, místních mocenských skupin i mezinárodních firem.

Jak můžeme pomoci z Evropy? Mezinárodní solidarita je základní hodnotou sítě Přátel Země. Evropské organizace proto pomáhají brazilským kolegům a kolegyním finančně nebo vytvářením tlaku na své vlády, aby nepodporovaly byznys, který přispívá k destrukci amazonského pralesa. Tím jsou zejména velkochovy závislé na dovozu krmné sóji, i díky ní Evropská unie vykazuje nadprodukcí mléka a masa. Právě snižování konzumace masa z velkochovů a posilování místní bioprodukce je jednou z cest, jak pomoci.

Přátelé Země v Evropě proto také odmítají na evropské úrovni chystanou obchodní dohodu se státy Mercosur (Mercado Comun del Cono Sur – v překladu Společný trh jihu, od roku 1991 utvářená zóna volného obchodu sdružující jihoamerické státy), protože není v souladu s Pařížskou klimatickou dohodou a vedla by k dalšímu porušování lidských práv. Další věcí, na kterou se dá z Evropy zaměřit, jsou dodavatelské řetězce a u nich požadovat záruky a regulace jejich dopadu na situaci v amazonském pralese – v Německu naši kolegové například sledují podmínky dovozu železné rudy.

AKTIVISMUS? JE NORMÁLNÍ OZVAT SE, KDYŽ NĚKDO NIČÍ MŮJ DOMOV

Přes den zachraňuje českou krajinu v Hnutí DUHA, večer píše kroniku o návratu vlků a brzy ráno už „loví“ ptactvo přes objektiv svého fotoaparátu. Jméno Jíří Beneš se v souvislosti s ochranou šelem a životního prostředí skloňuje ve všech možných pádech. Pestrou paletu jeho činností ale spojuje jedno: láska k české přírodě, jeho domovu.

Co tě přivedlo do Hnutí DUHA? Měl si blízko k přírodě nebo aktivismu už od dětství?

Od chvíle, kdy jsem existenci a činnost Hnutí DUHA začal vnímat, si u ní cením zejména silného tahu na branku a transparentnosti. A to nejen v tématech, které se dotýkají lesů. Můj vztah k životnímu prostředí však už mnohem dříve zformoval dědeček. Ten mě v útlém věku bral na víkendy do lesů, přespávali jsme v jeho myslivecké chatě, učil mě poznávat ptáky podle hlasu a tak podobně. Díky němu mám především k lesům vybudovaný velmi silný vztah a vadí mi snahy o jejich ničení. Odtud vedla kratičká cesta k tomu, co jsi popsala jako aktivismus. Osobně tohle slovo ve spojení s mou činností nenávidím. Je pro mě totiž naprosto normální ozvat se, když někdo ničí můj domov. Stejně jako je normální ozvat se, když tě někdo předběhne ve frontě u pokladny.

Během tvého působení v environmentálním hnutí se toho změnilo již mnoho. Co považuješ za své největší úspěchy?

Velmi si cením příležitosti spolupracovat s úžasnými lidmi v Hnutí DUHA. Ať už to bylo dříve v projektech na ochranu našich velkých šelem, nebo aktuálně při výzvě Zachraňme lesy, díky níž měníme k lepšímu lesnickou a mysliveckou legislativu. Z pracovních projektů, na nichž jsem měl svůj podíl, si nejvíce cením rozšíření aktivit Vlčích hlídek do celé republiky. Stejně tak rád vzpomínám na českou pomoc blokádě kácení v Bělověžském pralesě. Tě jsem se sice ze zdravotních důvodů nemohl účastnit přímo na místě, pomáhal jsem ale s organizací českých i slovenských blokádnic a blokádníků. Jsem pyšný na zastavení stavby depolymerizační linky sloužící k likvidaci plastů. Reálně by při zpracování od-

padu hrozilo vypouštění karcinogenních látek a dalších „chutovek“ do města, ve kterém žiju. Poslední týdny odpočívám u motýlí louky, kterou jsme s několika kamarády založili loni. Dnes na ní roste kvetoucí směsice rostlin, jež navštěvuje spousta druhů hmyzu, včetně těch zákonem chráněných. A musím zmínit ještě jednu maličkost. Předloni jsem těsně před sekačkou silničářů ze vzrostlé trávy zachránil kudlanku nábožnou a vypustil ji na zahradě. Loňské léto na zahradě hospodařilo několik jejích (pravděpodobně) potomků.

Na českou krajinu se však ne díváš pouze odborným, ale i uměleckým okem. V kampani Zachraňme lesy často používáme tvé fotografie a aktuálně připravuješ dokonce i ilustrovanou knihu o návratu vlka do české krajiny. Řekneš nám o ní víc?

Někdy během jara 2018 jsem na výstavě umělců zachycujících naše přírodní krásy objevil úžasnou kresbu rysa ostrovida s jesenickým panoramatem. Snad ještě větším překvapením než precizně zachycené rysí tělo pro mě bylo zjištění, že autorka kresby žije stejně jako já ve Šternberku. Jmenuje se Karolína a nikdy dřív jsme se spolu ve třináctitisícovém městě nepotkali. Výstava probíhala zrovna v období velkého mediálního zájmu o vlky, kteří se po mnoha desítkách let pomalu vrací do naší krajiny. Článků o vlčích vznikalo tolik, že člověk do tématu nezasvěcený neměl možnost se v nich zorientovat. S Karolínou jsme chtěli vytvořit soubor grafických listů doplněných o stručné popisy nejdůležitějších událostí, které jsou s návratem vlků spojeny. Náš původní záměr jsme asi tisíckrát změnili a dvakrát posunuli termín vydání, až z toho vznikla ilustrovaná kronika s názvem Přicházejí vlci. Ta mapuje prvních pět let novodobého soužití s vlky.

Jsme připraveni v kronice pokračovat a za pár let vydat pokračování. Doufáme totiž, že příběh vlčího návratu nebude násilně přetát.

Kromě šelem tě zajímá i často neviditelný, ale pro krajinu extrémně důležitý hmyz. Co tě na něm fascinuje?

To bych taky rád věděl. Odmalička mě to táhlo především k motýlům. Obdivuju u nich proces přeměny z housenky na motýla. Jak jsem rostl, stali se pro mě lakmusovým papírkem stavu prostředí. V místech, kde v mých deseti letech poletovala doslova hejna motýlů, je dnes anglický trávnik bez života, uprostřed přetnutý chodníkem a pravidelně kropený roundupovou sprškou. Zrovna se připravuji na schůzku se zástupci města. Budu jim prezentovat stav loni založené motýlí louky a žádat po nich poskytnutí dalších pozemků pro přechod ze suchého, na drn sekaného trávniku k pestré louce plné života.

Jak trávíš léto? Mohou lidé pomoci lesům i při běžných toulkách v přírodě?

V létě do pozdních večerních hodin zvelebuj zahradu, seču trávniky, pečuju o rajčata a další zeleninu. Určitě si najdu čas i pro pomoc lesům. Ty kolem Šternberka patří k nejpostiženějším v rámci celé republiky. Budu sbírat jehnědy z bříz a následně je rozmísťovat po holinách. Do pomoci lesu zapojím i děti. Jsem zvědavý, jaká z činností našeho guerilla forestingu je zaujme nejvíc.

Pokud bys mohl v české krajině okamžitě změnit jednu věc, co by to bylo?

Přístup k zemědělské půdě. I pole určená pro rostlinnou produkci musí poskytovat dostatek životního prostoru živočichům. I s ohledem na trvající sucho je nutné co nejdřív do rozsáhlých bloků zanést remízky, stromořadí, tůně a další krajinné prvky.

Zachraň s námi naše lesy!

Směs pro les je malý balíček, který dokáže velké věci. Obsahuje množství nápadů, jak si užít čas v lese a zároveň mu pomoci. Co v něm najdete? 32 karet s kreativními lesními aktivitami a hrami, stopovacího průvodce a pexeso stromů.

www.smesproles.cz

Výnos z nákupu na smesproles.cz putuje na kampaň Zachraňme lesy.

Zasadme se

ZASADME SE

o kapku lepší půdu!

Propojujeme farmáře se zákazníky.

Pomáháme krajině, půdě, vodě i zvířatům.

Podporujeme ekologicky šetrné zemědělství.